

Mediemetoder– doktorandkurs, HT 2015

Prof. Pelle Snickars

1. Introduktion

Praktiskt:

Upplägg som tidigare – föreläsning och sedan diskussion, där var och en har visst **läsansvar**. Och läsanvisningar har ni ...

Tentamina ...

Praktiskt:

Generellt önskar jag att vi – möjligen till skillnad från tidigare kurser – kunde **diskutera metodologiska perspektiv och synsätt** något mera praktiskt och intensivt än tidigare.

Metodfrågor handlar ofta om **pro & con**; med vissa metoder vinner man slikt och förlorar annat – och vice versa ... Det handlar alltså om **tillvägagångssätt** och hur man som forskare **bäst | enklast | mest plausibelt** producerar kunskap.

Mindre schemaändring:

- 1. Introduktion**
- 2. Kvalitativa metoder**
- 3. Kvantitativa metoder**

Mindre schemaändring:

1. Introduktion

2. Kvalitativa metoder

3. Kvantitativa metoder

4. & 5. Digitala metoder

Därefter följer tre stycken **gästföreläsningar** – där min poäng varit att dels knyta an till en annan metodtradition inom MKV (än min egen) med Karins gästspel, därtill att genom Simon få in mer **sociologiska perspektiv**, och genom Bo **etnologiska synsätt** på metod.

Forskning & metod

Mediemetoder kanske inte låter speciellt upphetsande som ämne för en doktorandkurs – men vetenskaplig metod är faktiskt ett spännande fält.

Forskning & metod

Mediemetoder kanske inte låter speciellt upphetsande som ämne för en doktorandkurs – men vetenskaplig metod är faktiskt ett spännande fält.

1. **Forskning som praktik**

Forskning & metod

Mediemetoder kanske inte låter speciellt upphetsande som ämne för en doktorandkurs – men vetenskaplig metod är faktiskt ett spännande fält.

1. **Forskning som praktik**

2. **MKV & metodologins kris**

Forskning som praktik

Ett genomgående tema för denna kurs – hoppas jag – är att vi/ni ska **reflektera över och fundera över den egna forskningsprocessen**, både i teoretisk och i mer praktisk bemärkelse.

Forskning som praktik ser jag med andra ord som ett **meta-artat tema** som mer eller mindre explicit figurerar och återkommer under kursens gång i såväl föreläsningar, litteratur och diskussioner.

Man ska nu inte fundera för mycket på vad man ägnar sin tid åt – men metodmässiga reflektioner kring **rollen som forskande doktorand** är centrala när man ägnar sig åt vetenskap som yrke.

Exkurs – läs gärna Max Webers klassiska essä, **Wissenschaft als Beruf** (1917) om ni vill förkovra er ytterligare.

Forskning som praktik

Givet att denna kurs handlar om **metod som en sorts forskningspraktik** finns det såtillvida flera poänger med att vi har ett antal **gästföreläsare** på kursen. Tanken är ånyo ni ska diskutera med **olika** forskare om metodologiska frågor – där synsätten bokstavligen kommer att variera, även kring samma metod.

Kursen behandlar som sagt (i viss mån) **forskning som yrke** – och **synen** på denna yrkesroll, vilken givetvis varierar från forskare till forskare – men med fokus på hur forskningsprocessen går till metodmässigt.

I korthet, **hur gör man** när man forskar? Det är **görandet** som står i fokus. Jag kommer därför använda mig själv – och **min egen forskarbana** – som exempel på olika metodologiska synsätt.

Exkurs II – om **Vetenskap som arbete** har bland andra Ylva Hasselberg skrivit en bra bok 2012.

Forskning som praktik

Hur man bedriver forskning är **alltid** en metodfråga – men vilken emfas och vikt man lägger vid metodfrågor **varierar mellan olika vetenskapsdiscipliner**. Generellt trycker **samhällsvetare** hårdare på metodologiska frågeställningar än humanister.

Inte sällan hör man därför att **humanister inte har några egentliga metoder** – hur kunskap producerats framstår härvidlag som högst **subjektivt**, där utsagor inte kan bekräftas eller falsifieras i klassisk Karl-Poppersk bemärkelse.

Forskning som praktik

Det stämmer i viss bemärkelse – men **skillnaden** mellan kvalitativa humanistiska metoder och samhällsvetenskapliga kvantitativa metoder är ofta **inte så stor som görs gällande**. Dessutom uppfattar inte alltid humanister att de ägnar sig åt kvalitativa metoder (så gör exempelvis inte jag).

MKV & metodologins kris

MKV & metodologins kris

Så trångsynt att man blir mörkrädd

För en tid sedan skrev jag ett utlåtande kring en österrikisk konstvetare som nominerats till landets finaste akademiska pris, Wittgenstein-Preis. Jag var positiv eftersom han försökt förändra konstvetenskap till ett slags bildvetenskap. Men eftersom jag också ombads att vara kritisk, ifrågasatte jag vad karln egentligen studerade. I en tid när alla medier reducerats till data, hur bedriver man då bildvetenskap? Hur analyserar man exempelvis den sociala bildplattformen Snapchat, där alla skickade fotografier bokstavligen försvinner efter tio sekunder? Snapchat handlar ju mindre om bilder, och långt mer om dataflöden och social interaktion.

Debatt Mediepolitik

Pelle Snickars är professor i medie- och kommunikationsvetenskap med inriktning mot digitala humaniora vid Umeå universitet.

finns exempelvis inte ett ord om sociala medier, men desto fler om "massmedier". Det känns 1985. Inom delar av den medie- och kommunikationsvetenskapliga forskningen som av tradition backar upp mediepolitiken är det nästan lika illa ställt. Vad som länge dominerat sådan forskning är innehållsanalyser av journalistik i stil med representationen av X i mediet Y – tänk: "bilden av landsbygden i Dagens Nyheter" – utförda från snäva demokrati- och politikperspektiv. Nu handlar den diskussionen om så kallade "nyhetsundvikare", där högst normativa undersökningar försöker påvisa att folk struntar i nyheter. De kan sammanfattas i en rad: "så dumt att folk läser fel – fara för demokratin!". Det är medieforskning som paternalistisk politik.

Att Facebooks, Twitters eller Instagrams flöden för alltför komplett definierat om vad en nyhet de facto är –

Min poäng här är inte att vara inom-akademiskt kritisk, utan att påvisa hur den här typen av daterad medieforskning delvis ligger till grund för den nationella mediepolitiken. Så kan vi inte ha det.

de läser. I senaste Mediebarometern kan man ta del av "lyssnande till musik på ... vinylskiva".

Just självuppskattad medieanvänd-

MKV & metodologins kris

Så trångsynt att man blir mörkrädd

debatt om mediemetod

Ör en tid sedan
ev jag ett utlå-
da kring, en
känslan som
tare. Jag har
finaste akademis-
ka pris, Wittgen-
stein-Preis. Jag
var positiv efter-
som han försökt förändra konstveten-
skap till ett slags bildvetenskap. Men
eftersom jag också ombads att vara
kritisk, ifrågasatte jag vad karln
egentligen studerade. I en tid när alla
medier reducerats till data, hur bedri-
ver man då bildvetenskap? Hur ana-
lyserar man exempelvis den sociala
bildplattformen Snapchat, där alla
skickade fotografier bokstavligen för-
svinner efter tio sekunder? Snapchat
handlar ju mindre om bilder, och
långt mer om dataflöden och social
interaktion.

Pelle Snickars är professor i
medie- och kommunikations-
vetenskap med inriktning
mot digital humaniora vid
Umeå universitet.

finns exempelvis inte ett ord om soci-
ala medier, men desto fler om "mass-
medier". Det häns 1985. Inom delar
av forskningen, och kom-
municationsvetenskap, är det
någon nackdel upp medietvetenskapen
någon lika illa ställt. Vad som länge
dominerat sådan forskning är inne-
hållsanalyser av journalistik i stil med
representationen av X i mediet Y –
tänk: "bilden av landsbygden i Da-
gens Nyheter" – utförda från snäva
demokrati- och politikperspektiv. Nu
handlar den diskussionen om så kal-
lade "nyhetsundvikare", där högst
normativa undersökningar försöker
påvisa att folk struntar i nyheter. De
kan sammanfattas i en rad: "så dumt
att folk läser fel – fara för demokra-
tin!". Det är medieforskning som pa-
ternalistisk politik.

**Att Facebooks, Twitters eller Insta-
grams flöden för alltför komplett de-
finierat om vad en nyhet de facto är –**

Vara inom akademiskt kritisk, utan att påvisa hur
den här typen av daterad
medieforskning delvis lig-
ger till grund för den natio-
nella mediepolitiken. Så
kan vi inte ha det.

de läser. I senaste Mediebarometern
kan man ta del av "lyssnande till mu-
sik på ... vinylskiva".
Just självuppskattad medieanvänd-

MKV & metodologins kris

Metodmässig avgrund mellan **självuppskattat medieumgänge** som präglar Nordicom och SOM-institutets undersökningar, och den **faktiska medieanvändning** som kännetecknar allt digitalt medieumgänge idag.

”I en tid när branschperspektiv på hur medieanvändning undersöks drastiskt ändrat karaktär, så fortsätter den traditionella medievetenskapen att kvantitativt studera medievanor med sedan länge etablerade *analog*a metoder och fokusgrupper, som om ”det digitala” inte fanns. Trots att enkätskolket ökar ... så uppmanas medborgare att i telefonintervjuer eller på pappersenkäter med *blyertspennan* i högsta hugg, kryssa i hur mycket ”internet” de använder, hur mycket strömmande musik de lyssnar på eller hur mycket ”nyheter” de läser. ... Just *självuppskattad* medieanvändning är idag speciellt paradoxal eftersom alla digitala aktörer på fältet har mer detaljerad data än någonsin. Spotify hanterar användardata kring strömmande musik ned på millisekunden, och Netflix lär ha 77 000 mikro-genrer för att på algoritmisk väg locka tittare att se mer film. ... Det finns därför ett betydande underskott av *digitala metoder* inom medievetenskapen för mätning av samtida mediebeteenden, och dessutom ett betydande glapp mellan akademi och bransch.”

MKV & metodologins kris

I ett inlägg här på sidan (11 maj) dömdes den samtida medieforskningen ut av Pelle Snickars, professor i medie- och kommunikationsvetenskap i Umeå. Dagens tongivande medieforskare är pappersfixerade och ur takt med tiden, menade han. I dag försvarar sig sex av hans kollegor: Forskningen ska stå fri från bransch och politik, skriver de. Snickars replikerar: Dagens mediasituation kräver nya kompetenser också av er.

”Vi kan inte lita på maskinernas statistik!”

Måndagen den 11 maj 2015 fick läsarna av den här kultursidan reda på att svensk forskning om medier var trångsynt, till och med ”så trångsynt att man blir mörkrädd”. Författare till artikeln om medieforskningens kris var Pelle Snickars, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, med inriktning på digitala humaniora, vid Umeå universitet. Artikeln sampublicerades på flera av Mittmedia-koncernens kultursidor.

Det är inte lätt att fånga upp huvudbudskapet i Snickars vidräkning med forskningen, eftersom artikeln även slår åt många andra håll. Han kritiserar mediepolitiker för att inte förstå vad som händer i den digitala medievärlden samtidigt som han lägger större delen av skulden på medie- och kommunikationsforskningen. Den forskning ”som av tradition backar upp mediepolitiken” har inte förstått vad som hänt och gör ”normativa undersökningar” som bygger under en ”paternalistisk politik”.

Debatt Mediepolitik

DET HÄR...

...är tredje artikeln i vår debattserie om medias utmaningar.

Den första skrevs av Pelle Snickars (11 maj).

Den andra skrevs av Stina Oscarson (18 maj).

Snickars oroar sig för det ”betydande glappet mellan akademi och bransch” och pläderar mångordigt för att forskningen måste starta i de digitala medierna.

Snickars kritik kan sammanfattas som att svensk medieforskning är alltför fokuserad på traditionella medier och därför saknar relevans för medieutvecklingen. Det är ett påstående som vittnar om stor okunskap om svensk massmedieforskning – och om forskningens villkor i allmänhet. Att en tidningskoncern som Mittmedia driver en sådan linje är kanske inte så svårt att förstå, men att samma kunskapsbrist finns hos en av ämnets företrädare måste bedömas som allvarligt.

Låt oss peka på några principiella problem med artikeln.

För det första utgår Pelle Snickars från att medieforskning lägger grunden för mediepolitik, liksom att medieforskning ska vara ett stöd för mediebranschen. Givetvis är det inget fel om politiker eller bransch kan bygga på vad forskare kommit fram till, men det kan aldrig vara forskningens huvuduppgift att skapa ett sådant underlag. Forskningen måste ha sin agenda och styras av ett fritt sökande efter ny kunskap och följa sin logik. Det är där svårt att förstå Snickars utgångspunkter. Som forskare har vi under åren sett både goda och dåliga exempel på hur medieforskning utnyttjats – eller inte utnyttjats. Vår erfarenhet är att förmågan hos politik och bransch att ta till sig relevant forskning just handlar om att förstå forskningens villkor.

En andra punkt som följer av detta är att medieforskningen måste vara bred och studera mediestruktur och medieanvändning såväl i ett historiskt som i ett framtidsinriktat perspektiv. Den skiljelinje som Snickars drar mellan traditionella och digitala medier känns föråldrad och ger en missvisande bild inte bara av forskningen om medier utan av hela medieområdet.

Det handlar om både medier som dagspress, radio och tv som fortsatt står starkt i Sverige och om olika sociala medier. Snickars ironiserar över att den stora undersökningen Mediebarometern, etablerad redan 1979, ställer

Den första debattartikeln om mediepolitiken skrevs av Pelle Snickars och publicerades på kultursidorna den 11 maj.

en fråga om vinylskivor, men det är just en följd av att man vill täcka den mångfacetterade mediekulturen.

Men Snickars nämner i sammanhanget inte att Mediebarometern ägnar ett mycket stort utrymme åt olika slag av sociala medier och dessutom började studera spridningen av digitala medier redan i början av 1990-talet.

Snickars gör sig även lustig över att medieforskning i surveyundersökningar ställer frågor till människor om deras användningar när man idag kan få mängder av digitala data om hur medier används. Det kan låta bestickande, men invändningen faller av åtminstone tre skäl. Det ena är att det mesta av den statistik som produceras, exempelvis KIA-index, gäller maskiner. Det går att ta fram både klicktoppar och användningsmönster för enskilda plattformar, men vi kan inte med säkerhet veta vilka människor som skapar dem. Och även om vi visste det säger sådan statistik inget om användarens engagemang i och värdering av mediet – det kan vi få bara genom att observera eller tala med användarna. Dessutom ger den maskinella statistiken ingen kunskap om det som kanske är den viktigaste faktorn för förståelsen av medieanvändning, nämligen hur olika medier kombineras med varandra. Med detta menar vi inte att den maskinella statistiken saknar värde, bara att den ännu så länge främst fungerar som ett, om än viktigt, komplement för vår kunskap om mönstren i svenskarnas medieanvändning.

Det innebär givetvis inte att vi tror att surveyundersökningar kan ge alla svar eller att de inte kan förbättras, men de är ännu så länge den solidaste grund vi har för vår kunskap om människors användning av medier.

Snickars artikel innehåller många utsagor som förvånar. När det gäller lokala nyheter sägs att digitalisering ger en ”långt mer dynamisk bevakning” än lokala tidningsredaktioner. Det sägs även att nyhetsbegreppet har tunnats ut och att en nyhet på Twitter eller Instagram lika gärna kan vara ett nyfött barn i bekantskapskretsen som en nyhet från CNN.

Det är inte lätt att fånga upp huvudbudskapet i Snickars vidräkning med forskningen, eftersom artikeln även slår åt många andra håll.

Både påståendena kan vara korrekta men har inga belegg eftersom det bara är i surveyundersökningar sådant kan prövas. Den forskning som visat på att fler människor undviker traditionella nyheter avfärdas med hänvisning till att det är ett större problem att det saknas bredband i glesbygden. Vi dristar oss till den enkla reflexionen att båda sakerna kan vara problem från ett demokratiskt perspektiv. Det genomgående draget i Pelle Snickars artikel är att han ser både medieforskning, mediepolitik och mediebransch genom digitala glasögon. Att han betraktar bransch och politik på ett sådant sätt kan vi inte ha några synpunkter på. Men att han därigenom visar stor okunskap om det svenska medielandskapet och att han ger en vrånbild av svensk forskning om medier och kommunikation är både olyckligt och allvarligt.

Ulla Carlsson
Professor, Göteborgs universitet
Lars Nord
Professor, Mittuniversitetet
Jesper Strömbäck
Professor, Göteborgs universitet
Ingela Wadbring
Föreståndare Nordicom
Lennart Weibull
Seniorprofessor, Göteborgs universitet

MKV & metodologins kris

Snickars gör sig ... lustig över att medieforskning i surveyundersökningar ställer frågor till människor om deras användningar när man idag kan få mängder av digitala data om hur medier används. Det kan låta bestickande, men invändningen faller av åtminstone tre skäl. Det ena är att det mesta av **den statistik som produceras**, exempelvis KIA-index, gäller maskiner. Det går att ta fram både klicktoppar och användningsmönster för enskilda plattformar, men vi kan inte med säkerhet veta vilka människor som skapar dem. Och även om vi visste det säger **sådan statistik** inget om användarens engagemang i och värdering av mediet – det kan vi få bara genom att observera eller tala med användarna.

Men min explicita poäng i artikeln var ju att det finns ett **underskott av digitala metoder** inom MKV – det vill säga, medieforskare måste **själva börja att ta fram och producera underlag och statistik** av digital medieanvändning **genom nya vetenskapliga tillvägagångssätt**. Som metodologisk forskningspraktik är exempelvis SOM-undersökningar 2015 inte längre vetenskapligt adekvata.

MKV & metodologins kris

Metodologisk blindhet inom delar av MKV, där ett flertal samhällsvetenskapligt orienterade medieforskare tror sig vara metodmässigt starka och solida – men som **tvärtom** inte alls är det.

MKV & metodologins kris

Löst tyckande – inte fakta

Medieprofessorn Pelle Snickars skriver om en daterad medieforskning, och nämner studier av lokala medier som ett exempel (ST 11 maj). Men i det fallet är det inte forskningen, utan snarare Pelle Snickars som är daterad och dåligt påläst.

Snickars skriver att digitaliseringen innebär en mer dynamisk bevakning av det lokala. Just användningen av sociala medier i journalistiken är ett av de centrala områdena i pågående forskning. Både på Göteborgs universitet och på Södertörns högskola har det gjorts enkätundersökningar som visar hur journalister integrerar användning av sociala medier i det dagliga arbetet. Genom plattformar som Facebook och Twitter kan journalister arbeta i en nära dialog med publik, hitta nya ämnen och

Gunnar Nygren.

nya källor. Denna forskning följs upp av redaktionsstudier, under hösten 2015 startar ett nytt projekt vid Södertörn om just hur man i lokal journalistik använder sociala medier.

Men detta innebär inte att någon slags digitalisering skulle kunna ersätta journalister som på ett professionellt sätt bevakar, granskar och berättar om det lokala samhället med ett publicistiskt ansvar i botten.

Om någon tror att man skulle kunna plocka bort lokala reportrar för att istället från huvudredaktionen bevaka lokala Facebookgrupper och digitala kommuni- arier så är mediedebatten illa ute. Däremot måste journalistiken utvecklas med nya arbetsmetoder och nya vägar att nå publiken – och den processen pågår i de allra flesta medieföretag, inte minst inom Mittmedia. Detta är också ett av de viktigaste områdena i dagens journalistikforskning.

Gunilla Kindstrand skriver att mediedebatten är het. Det stämmer, och då är det viktigt att utgå från den forskning som pågår vid landets universitet. Inte från löst tyckande.

Gunnar Nygren
Professor i journalistik vid
Södertörns högskola

MKV & metodologins kris

PELLE SNICKARS SVARAR:

Förakt för medieforskningen

Alla som använder Spotify kan logga in på spotify-yearinmusic.com. Själv lyssnade jag under 2014 på 19 570 minuter musik – alla mina låtar är loggade, genrer, artister, vilken apparat jag lyssnade med, vilket land jag befann mig. You name it. I *alla* digitala medier skapas idag sådan data *per automatik*. Denna data upprättas genom mediekonsumtionen som sådan. Statistiken är alltså inte en sorts latent variabel som regleras (och styrs) genom att ställa en intervjufråga. Den handlar inte om egenuppskattat medieumgänge – utan om ett faktiskt sådant.

Mina professorskollegor menar emellertid att maskiner inte ger någon solid grund för vår kunskap om människors användning av medier. För maskiner kan man inte lita på. Kunskap kan forskare bara få genom att observera eller tala med användarna. Jag delar inte den uppfattningen. Och det gör heller inte

stora delar av den svenska mediebranschen. Att analysera medier – i mediet – är dock mycket svårt. Inom akademien handlar det om färdigheter som hum-samforskare ofta inte har. I regel krävs samarbeten, antingen med bransch eller programmerare. Ett nytt digitalt medielandskap (nåja), kräver därför nya forskningskompetenser med fokus på digitala metoder. Här släpar medieforskningen efter. Ett exempel: för en vecka sedan satt jag på Norges forskningsråd i en kommitté som granskade ansökningar med fokus på studier av digitaliseringens effekter på kultur- och mediesektorn i Norge. Av 19 stora ansökningar innehöll en enda nya metoder. 95 procent av ansökningarna baserades på analoga metoder; det var intervjuer, fokusgrupper och surveyundersökningar för hela slanten. Och utlysningen handlade alltså om *digitaliseringens effekter*.

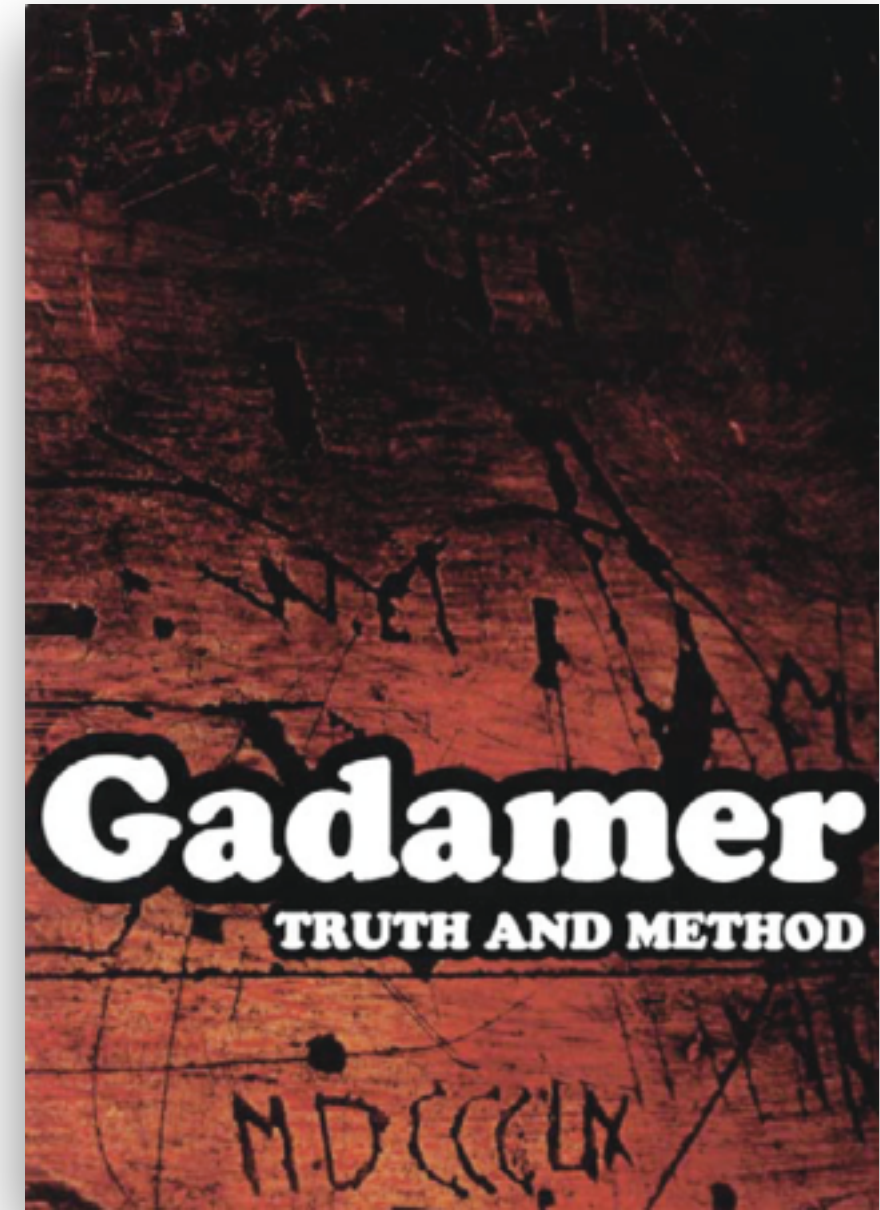
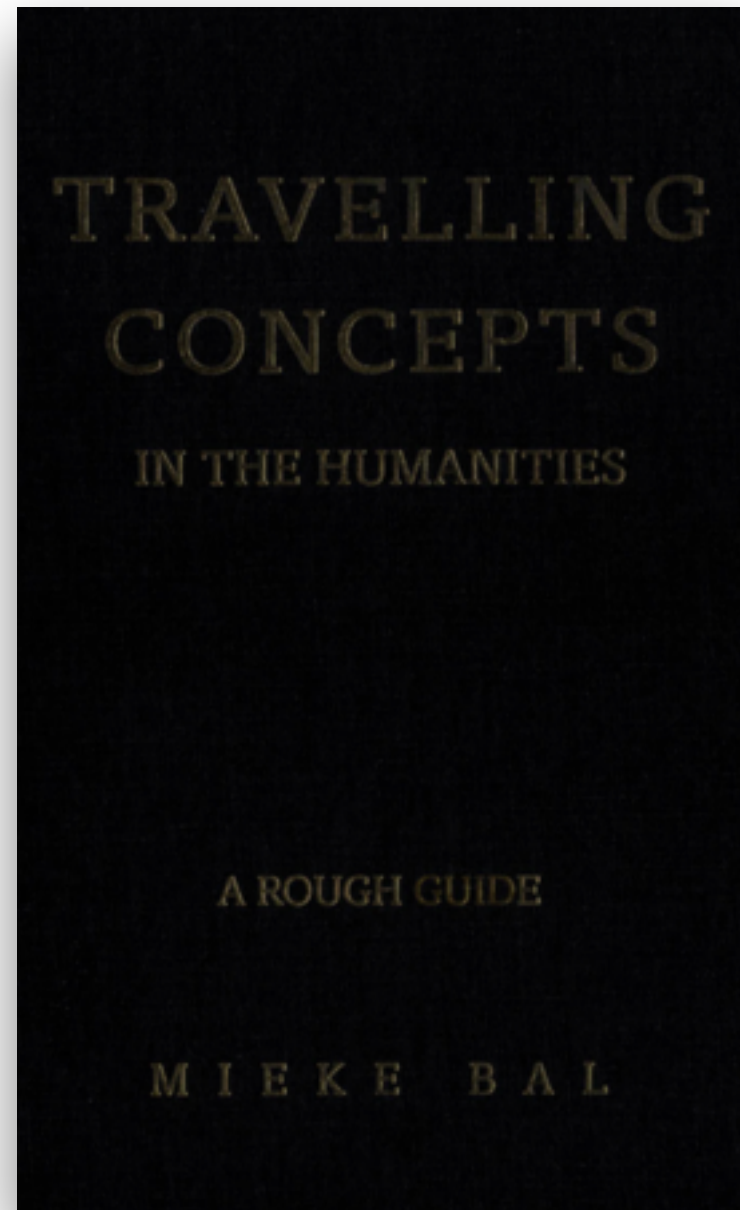
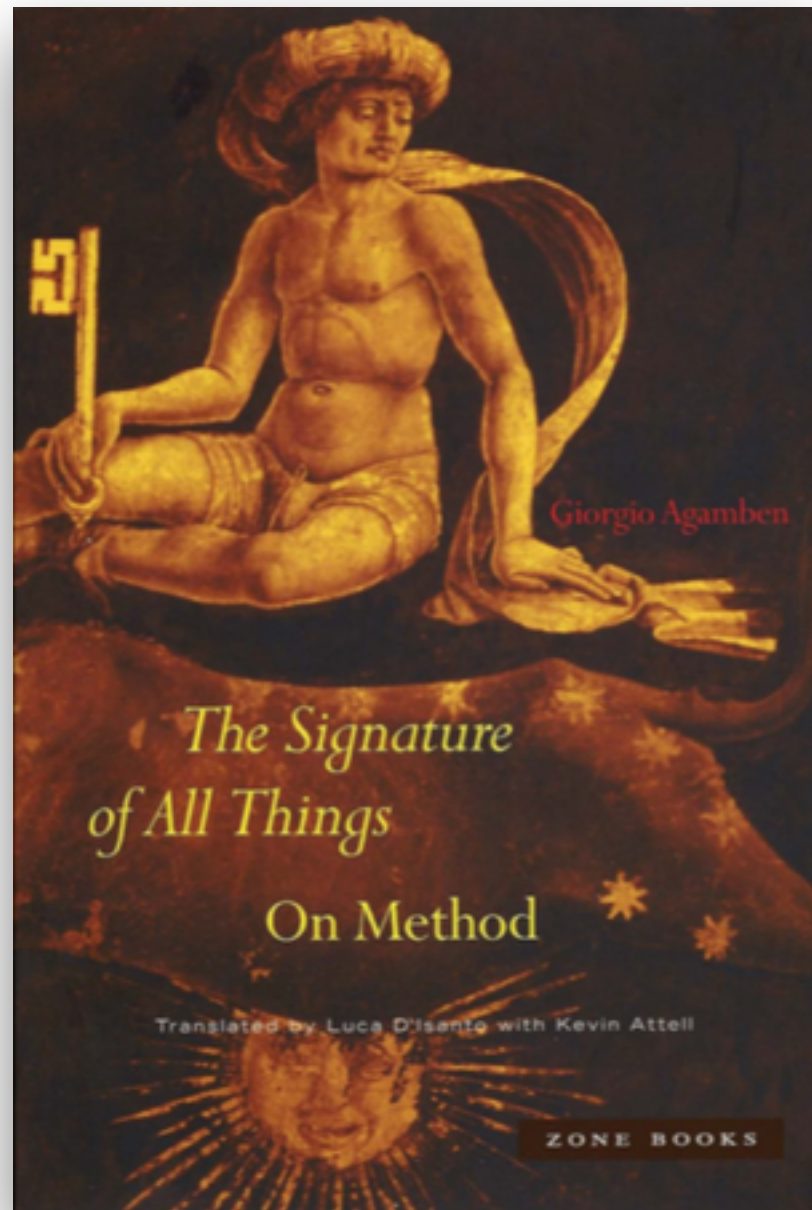
Jag sägs vara okunnig om svensk medieforskning, detta eftersom jag bara ser medieforskning, mediepolitik och mediebransch genom digitala glasögon. Ja – såväl politik, bransch och den samtidsorienterade medieforskningen blir faktiskt närmast obsolet om den inte gör det. Att forskningen bör vara fri är en sak. Att ett forskningsämne som medie- och kommunikationsvetenskap blir negligerat (och understundom närmast föraktat) av stora delar av den bransch man studerar är en annan. I en tid när hum-samforskning är forskningspolitiskt ifrågasatt kan det inte vara en rimlig hållning.

Pelle Snickars

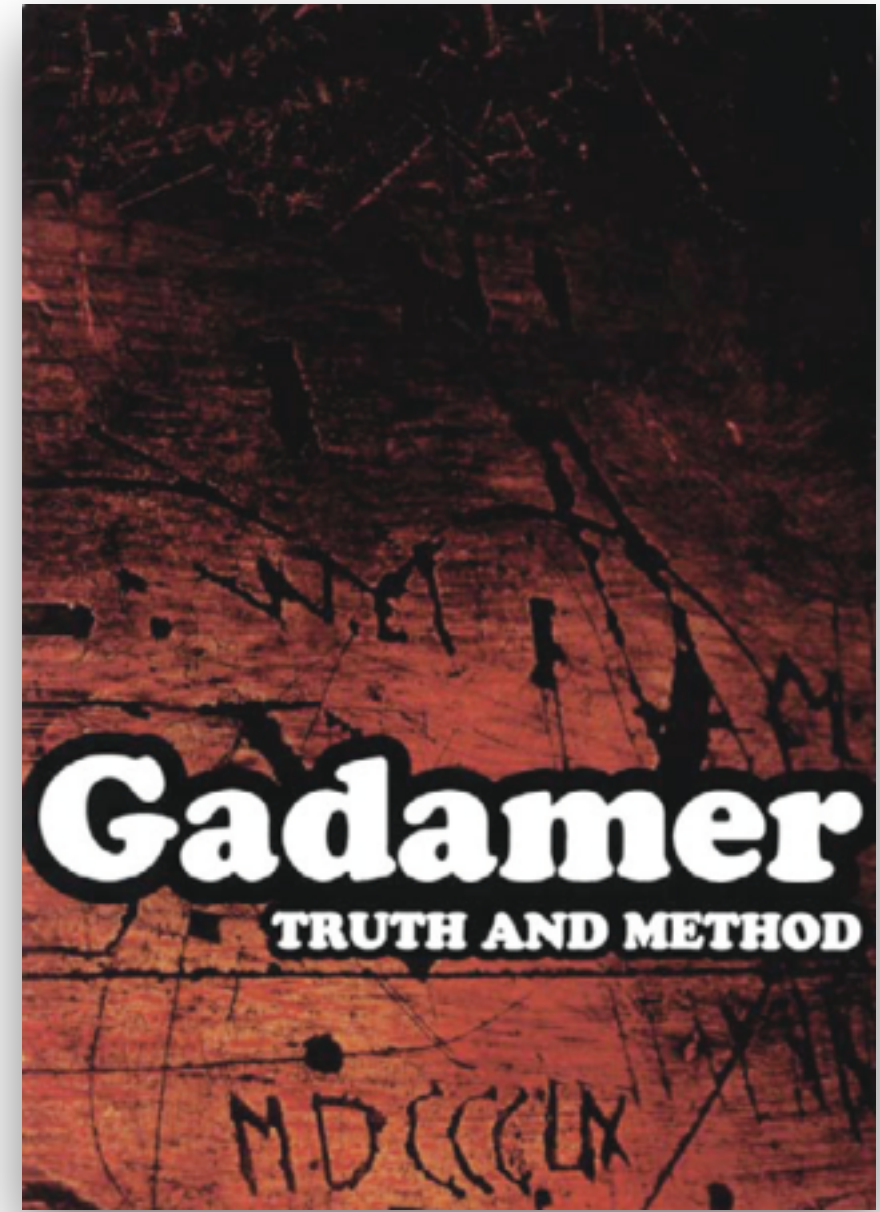
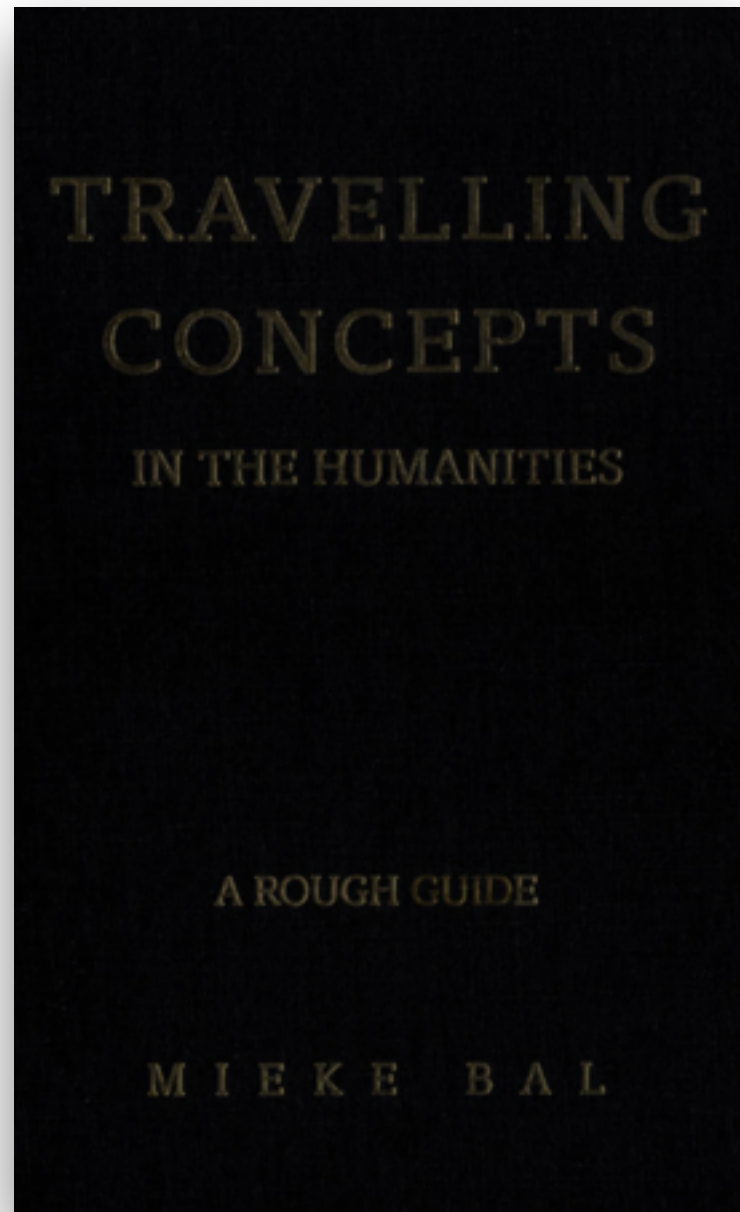
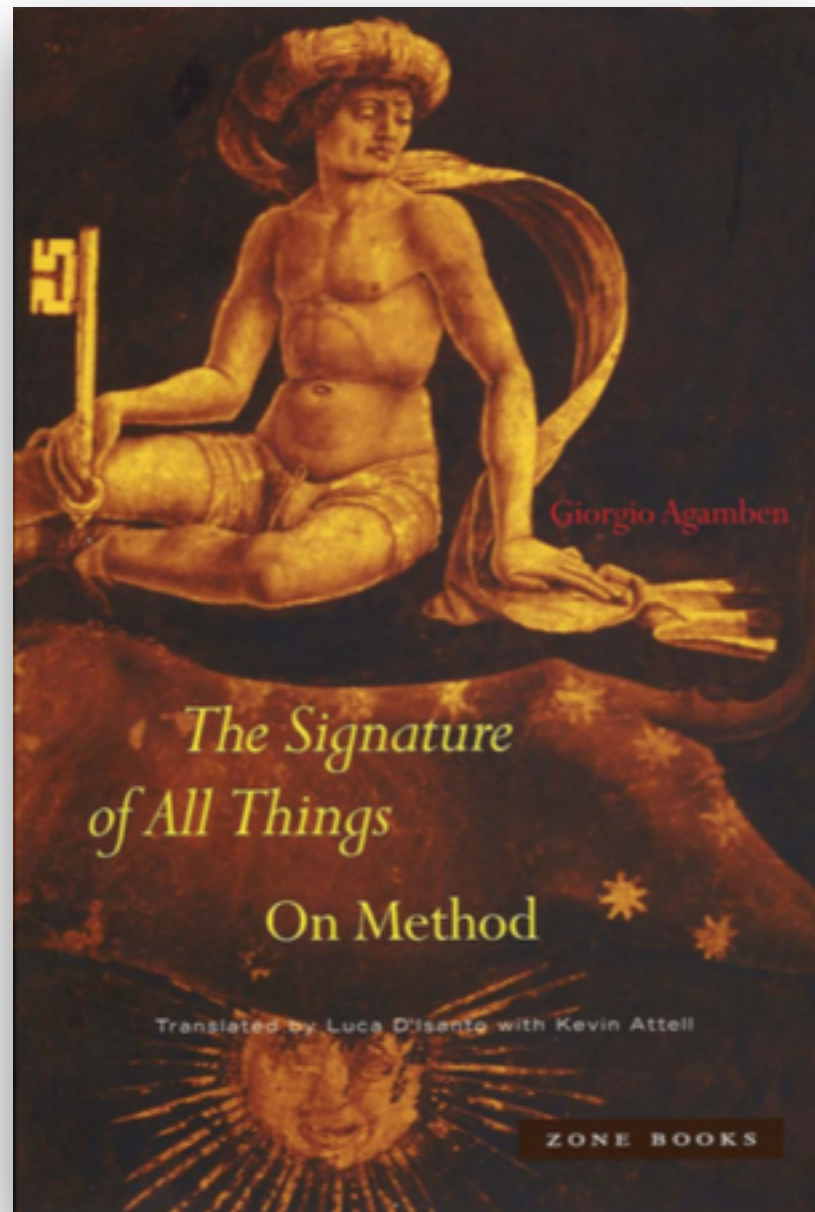
Pelle Snickars är professor i medie- och kommunikationsvetenskap med inriktning mot digitala humaniora vid Umeå universitet.

Introduktionstexter:

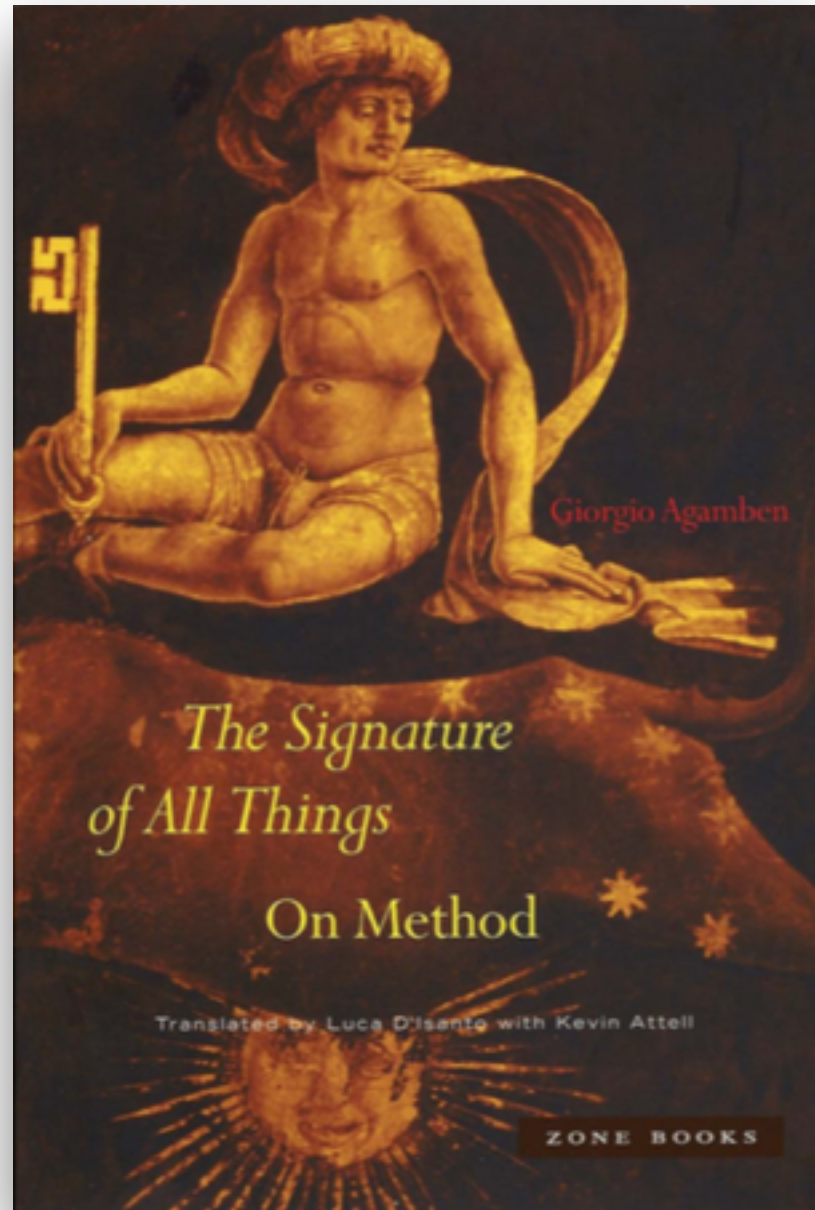

Introduktionstexter:

Samtliga texter är en sorts **filosofiska och teoretiska spekulationer** kring metod och humaniora – tillhörande "kvalitativa metoder", men som framför allt accentuerar den **hermeneutiska tradition** som humanvetenskaperna vilar på.

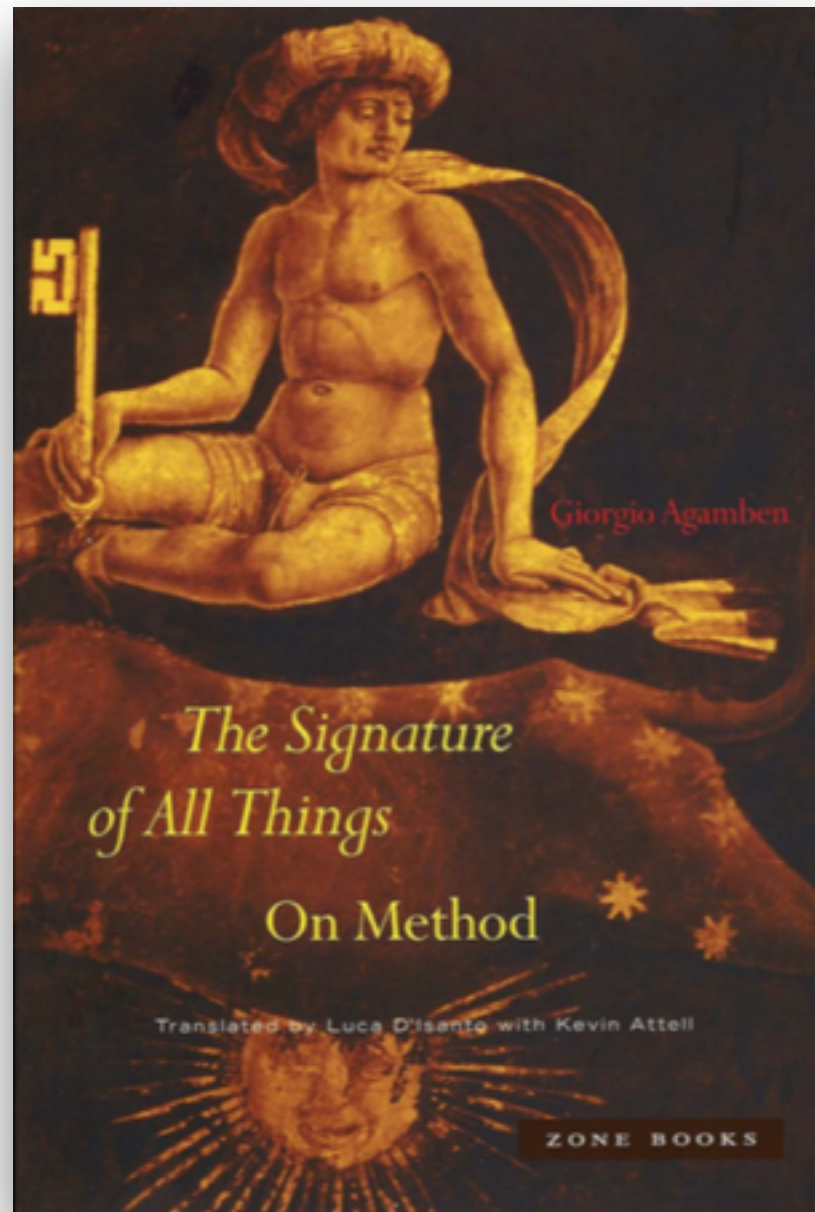
Giorgio Agamben

Italiensk filosof, verksam i traditionen från **Heidegger**, **Benjamin** och **Foucault** – liksom Carl **Schmitt**. Fokus på frågor kring **totalitarism** och **biopolitik**, lagens natur och **rättsfilosofi** samt **undantags-tillstånd**; det vill säga: vad händer när lagen upphör?

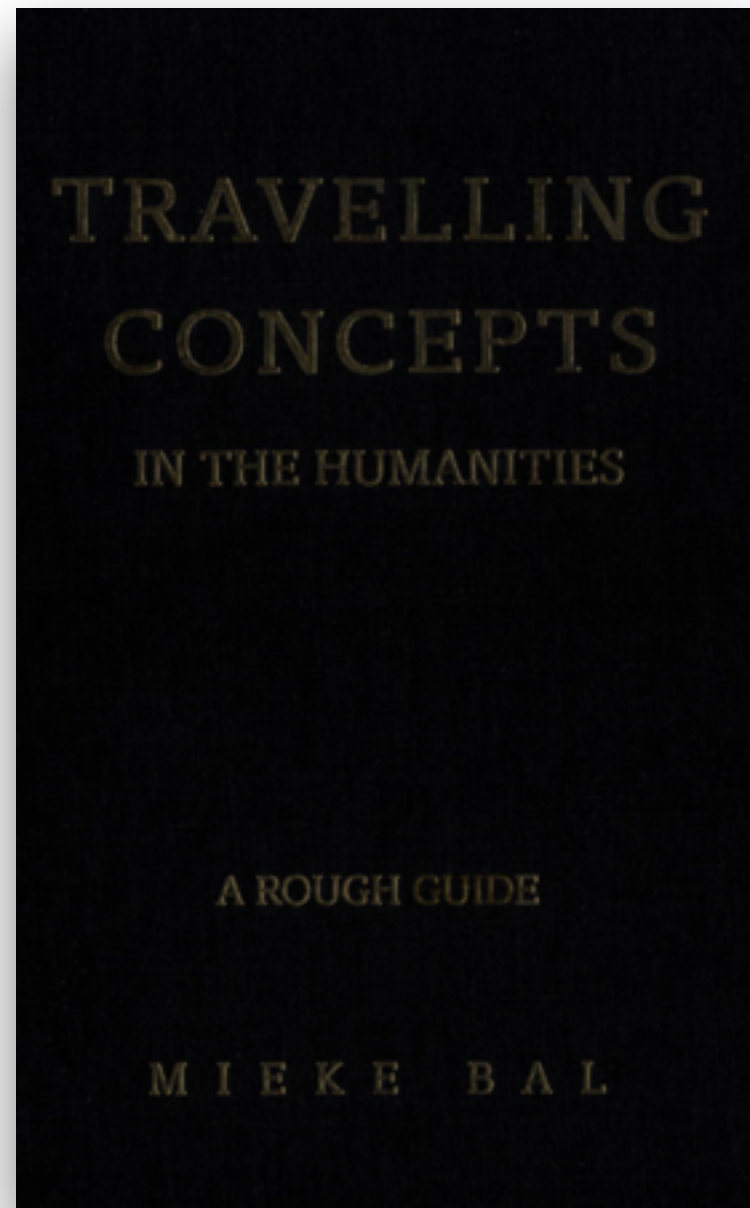
"In every case, the state of exception marks a **threshold** at which logic and praxis blur with each other and a pure violence without *logos* claims to realize an enunciation without any real reference."

Giorgio Agamben

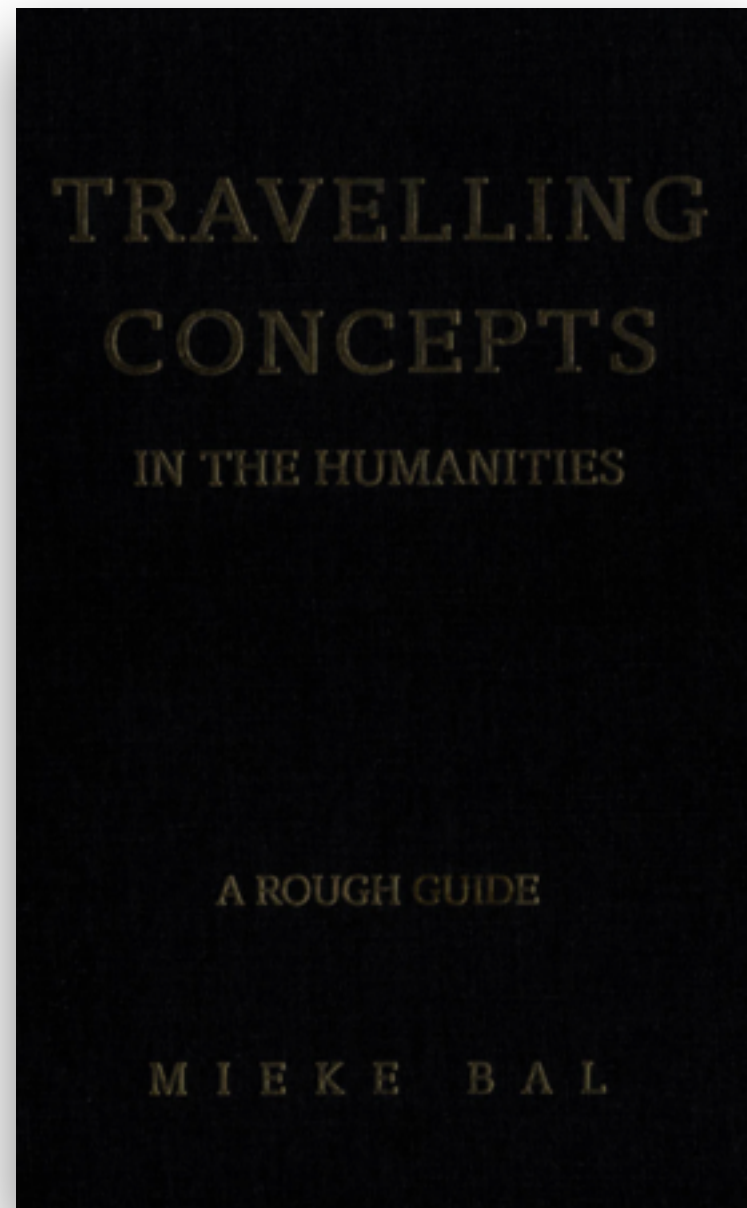
"Anyone familiar with research in the human sciences knows that, contrary to common opinion, a reflection on method usually **follows practical application**, rather than preceding it. It is a matter, then, of ultimate or penultimate thoughts, to be discussed among friends and colleagues, which can legitimately be articulated only **after extensive research**."

Mieke Bal

Holländsk **kulturreoretiker** – och videokonstnär – under lång tid verksam vid Amsterdams universitet. Hennes arbeten har handlat om **film**, om **narratologi**, om litteratur- och konstteori, om **feminism** och **migration**. Pläderar för humanvetenskaper som "**cultural analyses**" – dock inte i egenskap av "cultural studies".

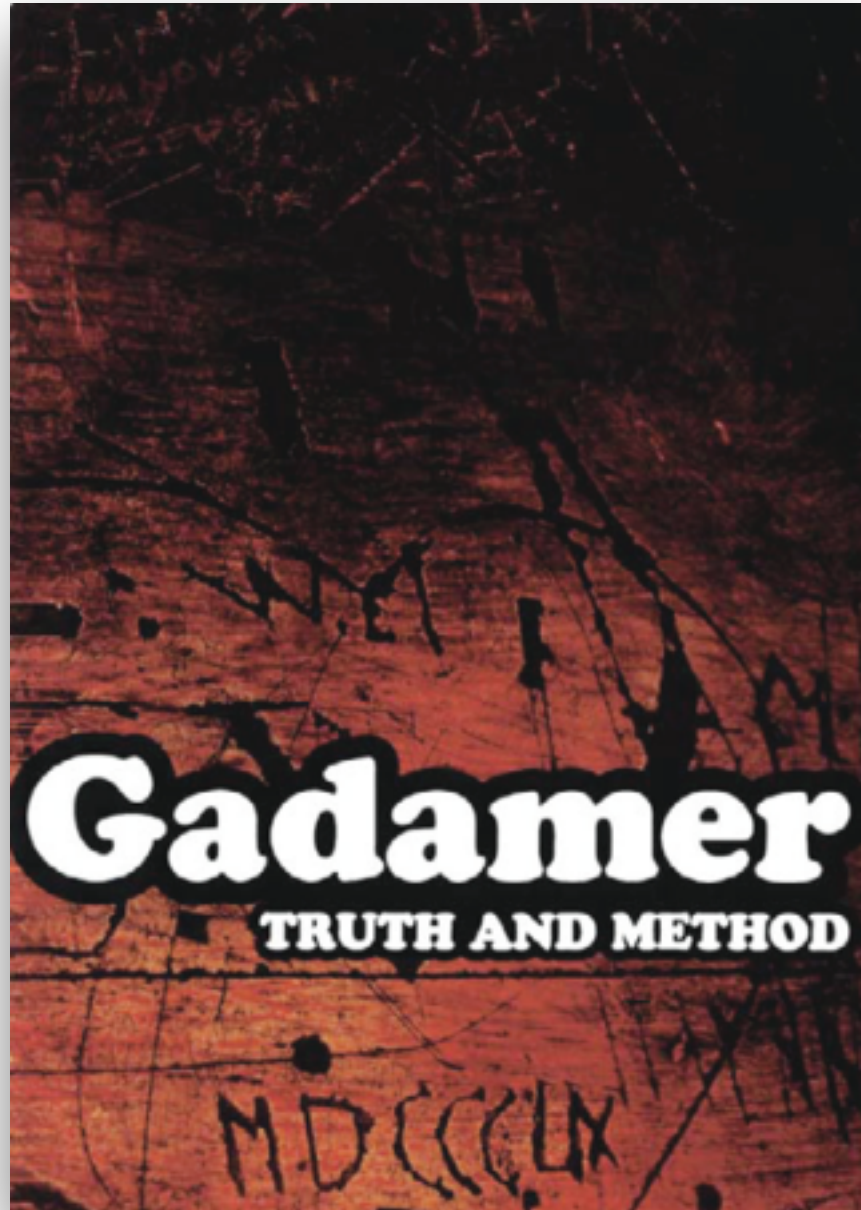
Mieke Bal

"The field of cultural analysis is not delimited, because the traditional delimitations must be suspended; by selecting an object, you question a field. **Nor are its methods sitting in a toolbox waiting to be applied;** they, too, are part of the exploration. You don't apply one method; you conduct a meeting between several, a meeting in which the object participates, so that, together, **object and methods can become a new, not firmly delineated, field.** This is where travel becomes the unstable ground of cultural analysis. [...]

The thesis on which this book is based, and of which it is both an elaboration and a defence, is extremely simple: namely, **interdisciplinarity in the humanities, necessary, exciting, serious, must seek its heuristic and methodological basis in concepts rather than methods.**"

Hans Georg Gadamer (1900-2002)

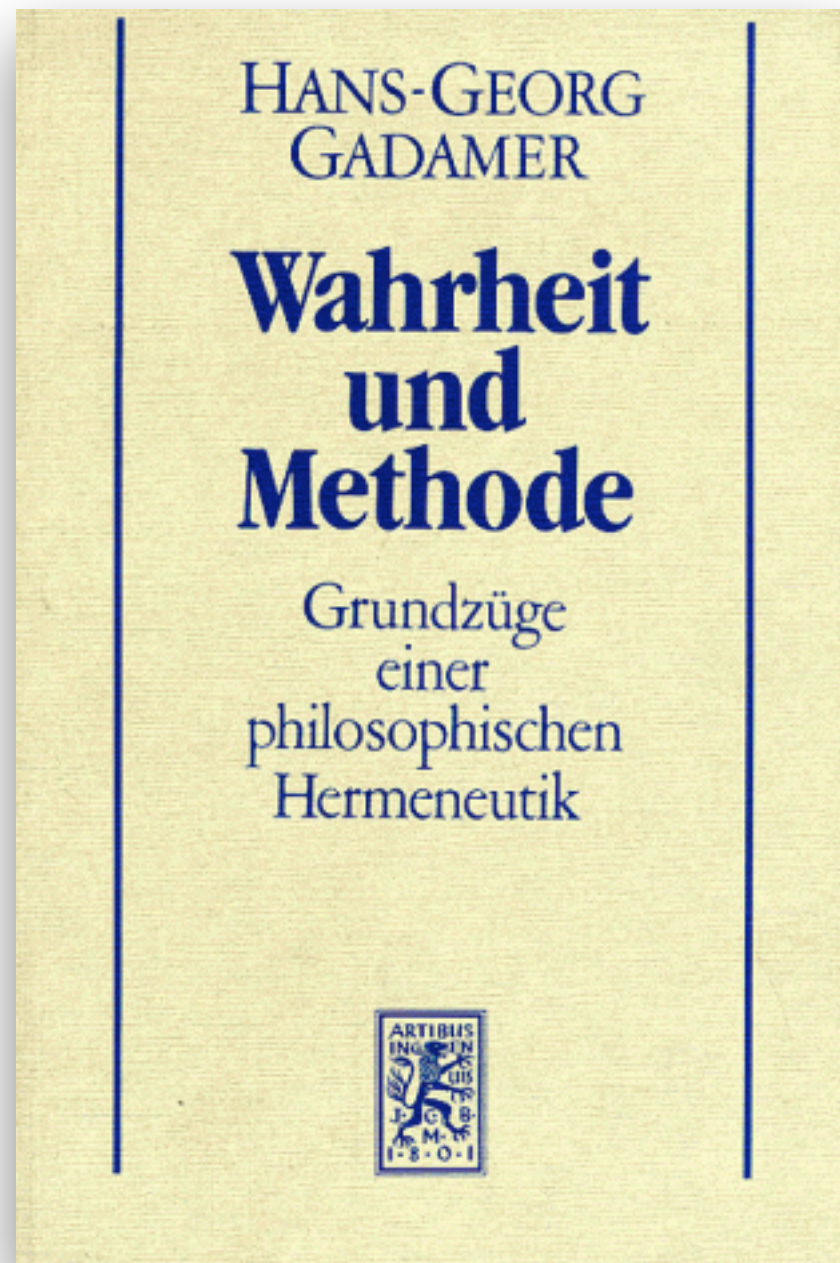
Tysk filosof, verksam i traditionen från **Heidegger** och fenomenologen Edmund **Husserl**. Grundläggande frågor kring "varat", **Dasein**, **Geisteswissenschaft**, **Tradition**, kanon och **Bildung**.

Gadamer och Heidegger

"att såga sig genom varat - gadamer och heidegger på vedbacken 1923"

Hans Georg Gadamer (1900-2002)

Disputerade på avhandling om platonska **dialoger** – därav ett intresse för mellanmänsklig kommunikation framför allt med utgångspunkt i **språk**. Gadamer var lätt nazi-belastad – men också installerad som rektor vid Leipzigs universitet efter kriget av CCCP. Betraktas som företrädare för en **universell** och **filosofisk hermeneutik**, för vilken Gadamers huvudverk, **Wahrheit und Methode (1960)** – en klassisk humanvetenskaplig studie – alltså lägger grunden.

Hermeneutik (enligt NE)

"hermeneutik ... 'tolka', 'förklara', 'utlägga', 'uttyda'), läran om tolkning. Inom teologi, rättsvetenskap och klassisk filologi har hermeneutik uppfattats som ett antal regler som gör det möjligt att tolka en text på bästa möjliga sätt. I den meningen har det särskilt sedan **Augustinus** utarbetats en **ars interpretandi**, en konst att uttolka texter som kan liknas vid ett hantverk.

... idag [talar man ofta] om en dubbel cirkel- eller spiralgång i all textförståelse: **1) tolkning från textens detaljer till dess helhet och omvänt; 2) tolkning från vår egen referensram till texten** och omvänt. En fördjupning av **Schleiermachers** teorier prövade Wilhelm **Dilthey**: liksom naturvetenskapen skall humaniora *förklara* ("**erklären**") fenomen genom att sätta in dem i ett yttre sammanhang, men därutöver förfogar humaniora över en speciell metod att genom *förståelse* ("**Verstehen**"); tolka kulturyttringar och andra produkter av mänskligt medvetande. **Heidegger** vidareutvecklade Diltheys hermeneutik utifrån fenomenologiska utgångspunkter. Senare hermeneutiker som Hans- Georg **Gadamer** och Paul **Ricœur** har ifrågasatt Diltheys "psykologiska" modell, som förordar inlevelse i texten. De menar att vi inte kan lösgöra oss från **våra egna traditioner eller vår tolkningshorisont** och göra en absolut objektiv tolkning av en text. I all utläggning finns ett **samspel mellan nu- och dåtid.**"

Gadamer

Hur är förståelse möjligt? Det är en grundläggande fråga för Gadamer – vilken alltså implicerar en uppdelning i ett slags **humanvetenskaplig förståelse** av varat och ett **naturvetenskapligt förklarande** av världen.

Gadamer

Hos Gadamer är **förståelse inte bara en vetenskaplig fråga** (inom humaniora) – det handlar i filosofisk bemärkelse om förståelse och sanning **överlag**. Det vill säga, inte bara hur vi till exempel förstår ett konstverk, utan snarare hur vi människor upplever och **förstår världen**, det vill säga en **universell hermeneutik**.

En central tankegång hos honom är den så kallade "**hermeneutiska cirkeln**" – där förståelse uppstår i ett slags cirkulära dialog mellan delen och helheten, mellan det inre och det yttre. Denna samspelar med **traditionen** (det vill säga, kanon) – och borde möjligen därför betraktas som en **spiral** (av ökad förståelse).

Gadamer & metod – som anti-metod

I det andra förordet till sin bok skriver Gadamer:

"... the **methods of the human sciences are not at issue here**. My starting point is that the historical human sciences, as they emerged from German romanticism and were imbued with the spirit of modern science, maintained a **humanistic heritage** that distinguishes them from all other kinds of modern research and brings them close to other, quite different, extrascientific experiences, especially those **peculiar to art**. [...]

I have therefore retained the term 'hermeneutics' (which the early Heidegger used) **not in the sense of a methodology but as a theory of the real experience that thinking is.**"

Gadamer & metod – Tradition und Bildung

Vad Gadamer (delvis) gör är att filosofiskt resonera kring sanning och metod som **fundament** för *Geisteswissenschaften*, där **Tradition** och **Bildung** är helt centrala begrepp.

Gadamer & metod – Tradition und Bildung

I korthet, för att **förstå konstverk eller historiska förlopp** – historievetenskapen är central i sammanhanget – måste den humanistiske forskaren besitta **omfattande kunskaper** om såväl kanon och "tradition", liksom att vara **bildad**. Det är en **förutsättning** för att på ett intellektuellt trovärdigt sätt förstå (och tolka) objekt eller skeenden.

"... in **acquired Bildung** nothing disappears, but everything is preserved. Bildung is a genuine historical idea, and because of this historical character of 'preservation' it is **important for understanding** in the human sciences.

Gadamer & metod – Tradition und Bildung

Men ökad – och annorlunda förståelse – kan också uppstå när humanister väljer att undvika "den klassiska bildningstraditionen". Man kan så att säga aktivt **välja att inte förstå** genom traditionen.

"... during the Reformation, **Protestant hermeneutics** developed from an insistence on understanding Scripture solely on its own basis (**sola scriptura**) as **against the principle of tradition** upheld by the Roman church."

Gadamer & metod – Tradition und Bildung

Samtidigt menar Gadamer att **"traditionen" präglar vår förståelse i långt större omfattning än vad vi anar**. Vi sitter med andra ord fast i en sorts metodologiska förklaringsmodeller som det är svårt att ta sig ur, vad han kallar **wirkungsgeschichtliches Bewusstsein** – översatt som: "'historically effected consciousness' [which tries to] capture Gadamer's delineation of a consciousness that is doubly related to tradition, at once 'affected' by history and also itself brought into being—'effected'—by history, and conscious that it is so."

"... how much there is of event effective in all understanding, and **how little the traditions in which we stand are weakened by modern historical consciousness.**"

Gadamer & metod

"The **human sciences have no method of their own**", skriver Gadamer – metodmässigt beskrivs humanvetenskaperna därför ofta som en **inexakt vetenskap** där naturvetenskapen utgör norm. Men, frågar sig Gadamer, är det egentligen metodologi som är signifikant i sammanhanget?

"...to what extent [is] method significant in this case and whether the other logical presuppositions of the human sciences are not **perhaps far more important than inductive logic**. Helmholtz ... emphasized memory and authority, and spoke of the **psychological tact [psykologisk/estetisk färdighet]** that here replaced the conscious drawing of inferences. What is the basis of this tact? How is it acquired? Does not what is scientific about the human sciences lie rather here than in their method?"

Gadamer & metod

Gadamer försöker med andra ord att nagla fast hur **sann förståelse uppstår** – med en metodmässig **bas i det bildade och traditionsmedvetna subjektet** som med sina **psykologiska och estetiska färdigheter** förmår att förstå och tolka världen, texter eller konst.

Gadamer & metod

Det är i sanning ett **elitiskt tankegods** – men det ligger likväl till grund för mycket av humanvetenskaplig metod (i kvalitativ bemärkelse). För att verkligen förstå, säg, det förflutna, uppkomsten av Arkivet för ljud och bild eller statens informationsstrategier under 1970-talet måste **det forskande subjektet** vara både bildat, traditionsmedvetet och ha allehanda intellektuella färdigheter. Humaniora må därför ha få exakta metoder – det är snarare en vetenskap som i hög grad vilar på **subjektets färdigheter**.

Gadamer & metod

Det är i sanning ett **elitiskt tankegods** – men det ligger likväl till grund för mycket av humanvetenskaplig metod (i kvalitativ bemärkelse). För att verkligen förstå, säg, det förflutna, uppkomsten av Arkivet för ljud och bild eller statens informationsstrategier under 1970-talet måste **det forskande subjektet** vara både bildat, traditionsmedvetet och ha allehanda intellektuella färdigheter. Humaniora må därför ha få exakta metoder – det är snarare en vetenskap som i hög grad vilar på **subjektets färdigheter**.

“Humaniora handlar om att vara intelligent.” (prof. Erik Hedling).

– tack.

www.pellesnickars.se